

AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

Sprawozdanie

z czynności Wydziałów i Komisyj.

1891.

Filologia klasyczna dostarczyła w tym roku największej ilości rozpraw w rzędzie prac, które wniesiono na posiedzeniach Wydziału filologicznego. Tu należą przede wszystkim obszerne komunikaty krytyczne o nowych odkryciach w papyrusach British Museum, które w ruchu naukowym na polu filologii klasycznej stanowią jeden z najdonioślejszych faktów w ostatnich czasach. Prof. Dr. Ludwik Ćwikliński czytał o *Αθηναίων πολιτείᾳ*, zbijając wątpliwości, podnoszone przeciw autorstwu Arystotelesa, a ks. prof. Dr. Stefan Pawlicki, czł. cz., podał wiadomość o drugiej z rzędu seryi ostatnich odkryć papyrusowych, zwłaszcza zaś o poezyach Herodasa (Herondasa). Dr. Adam Miodoński, prof. Uniwersytetu fryburskiego, czytał rozprawę o czasie powstania *Historii Florusa* (Rozpr. Wydz. fil. XVI, 120—129) i nadesłał następnie rzecz p. n. *Miscellanea latina* (w druku). Dr. Leon Sternbach, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego, wydał *Johannis Geometrae*

carmen de S. Panteleemone integrum (Rozpr. Wydz. fil. XVI, 218—303) i czytał na posiedzeniach wydziałowych kilka rozpraw krytycznych z zakresu literatury greckiej, zwłaszcza późniejszej doby: Menandrea (Rozpr. Wydz. fil. XV, 320—395), *Analecta*, Pars I: *Curae Menandreae*, de Georgio Pisida Nonni Sectatore, o Teokrycie, o poezyi Kallimacha z Kyreny.

Wydawnictwa nasze przeszłoroczne wkroczyły w dziedzinę szczególnie daleką nam i obcą, mało uprawianą w nauce europejskiej. Prof. Ignacy Radliński z Warszawy opracował obfite materiały leksyko-graficzne, odnoszące się do dyalektologii języków kamczackich a zebrane przed laty przez czł. cz. Dra Benedykta Dybowskiego, prof. Uniwersytetu lwowskiego; dwie części tej pracy (*Słowniki Ainów i Kamczadałów wschodnich i południowych*), wyszły już w *Rozprawach Wydz. filolog.* (tom XVI, 57—117) i obudziły żywe zajęcie wśród nielicznego grona specjalistów w zakresie filologii mongolskiej. Publikacya ta, zachowując dla świata naukowego ostatnie resztki wymierających języków, stwierdzi zarazem zasługę Polaka, który w najnieprzyjaźniejszych warunkach, rzucony na Kamezatkę, w imię niewystudzonej niczem miłości nauki zbierał mozolnie te cenne materiały.

Badania w przedmiocie **filologii słowiańskiej** odnosiły się przeważnie do dyalektologii polskiej. W IV tomie *Sprawozdań komisji językowej* zamieszczono obok rozpraw, które już dawniej wyszły w odbitkach, kilka prac dyalektologicznych. Z wyjątkiem słownika z okolic

Czerska przez Dra Władysława Matlakowskiego i słownika z okolic Pińczowa przez ks. Władysława Siarkowskiego, wszystkie inne prace z tego zakresu: Słownik podhalański p. Bronisława Dębowskiego, Zbiór wyrazów z okolic Chochołowa przez p. Jana Złóżę, Słownik ludowy z okolic Nowego Sącza Dra Karola Máthyasa, Spis wyrazów z okolic Żywca p. L. Rzeszowskiego i Spis wyrazów ludowych z okolic Makowa przez p. Jana Biele, odnoszą się do gwar ludowych górali karpackich.

Wydział filologiczny zajmował się nadto ważnem przedsięwzięciem naukowem, po którem spodziewać się można znacznego pożytku dla badań w zakresie naszej dyalektologii. Sama Akademia nie mogłaby była podjąć się tego przedsięwzięcia; inicjatywa też wyszła tu z zewnątrz, od c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty. Idąc za myślą, poruszoną przez wiedeńskie Towarzystwo dyalektologiczne, Ministerstwo Wyznań i Oświaty postanowiło zarządzić na wielką skalę, za pośrednictwem nauczycieli ludowych, zbieranie materiałów do dyalektologii wszystkich narodowości państwa austriackiego. Służyć do tego mają stosownie ułożone kwestyonarze. W tym celu Ministerstwo zażądało od Akademii pomocy w ułożeniu kwestyonarzy, odnoszących się do dyalektologii polskiej i ruskiej. Wydział filologiczny powierzył to zadanie ze względu na dyalektologią polską czł. cz. prof. L. Malinowskiemu, ze względu na dyalektologią ruską czł. kor. ks. prof. E. Ogonowskiemu. Kwestyonarze te oddano do użytku Ministerstwa Wyznań i Oświaty, przy czem Akademia oświadczyła się z gotowością umiejętnego opracowania

całego materiału z zakresu dyalektologii polskiej i ruskiej. Akademia może mieć w tem prawdziwe zadowolenie, że dziś już możebną było rzeczą ułożyć dokładny przewodnik do badań nad polską dyalektologią¹⁾ i że do tego głównie przyczyniły się prace, pomieszczone w naszych wydawnictwach, badania szczegółowe i drobiazgowe, których jednak zebrało się już tyle, że z nich można wydobyć ogólniejsze wnioski co do zjawisk językowych, stanowiących główne kryteria w rozpoznawaniu różnic charakterystycznych pomiędzy rozmaitymi odcieniami dyalektologicznymi polskiego języka.

Z zakresu filologii słowiańskiej wniesiono na posiedzeniach wydziałowych następujące prace: czł. cz. prof. Dra Lucyana Malinowskiego: Ślady wpływu rumuńskiego w mowie góralskiej na Podhalu, jako przyczynek do wiadomości o pobycie Rumunów w tych stronach²⁾; czł. kor. Dra Jana Karłowicza, O skracaniu się z przodu polskich nazw miejscowości i ludzi; czł. kor. prof. Dra Antoniego Kaliny: Słownik języka połabskiego Jana Parum-Szulcego (1725) na podstawie odpisu, pochodzącego z początku bieżącego stulecia a zachowanego w bibliotece Ossolińskich we Lwowie; p. Gersona Blatta: O języku satyr Marcina Bielskiego, przyczynek do historii języka polskiego.

Prace z zakresu **historii literatury polskiej** skupiają się w wydawnictwie Biblioteki pisarzy polskich,

¹⁾ Przewodnik ten opracowali prof. Malinowski i p. Stanisław Witkowski.

²⁾ Rzecz ta weszła w skład pracy dawniej już wniesionej p. t. O niektórych wyrazach ludowych polskich.

w czynnościach Komisji literackiej i w Rozprawach naukowych Wydziału filologicznego.

Biblioteka pisarzy polskich pomieściła w dalszych zeszytach przedruki czterech rzadkości bibliograficznych z XVI, dwu z XVII wieku, mianowicie: *Historya prawdziwa o przygodzie żałosnej księżęcia finlandzkiego Jana i królowny Katarzyny 1570*, wyd. Aleksander Kraushar; *Potrójny z Plauta Piotra Cieklińskiego, 1597*, wyd. Jan Czubek; *Jakóba Górskiego: Rada Pańska, 1597*, wyd. Dr. Wiktor Czermak; *Hermana Schottena: O cnocie abo żywocie człowiekowi przystojnym*, wyd. Stanisław Ptaszycki; *Stanisława Słupskiego: Zabawy orackie 1618 i Wład. Stan. Jezowskiego: Oekonomia 1638*, wyd. czł. cz. prof. Dr. J. Rostafiński. Nadto, w tem samem wydawnictwie ukończono druk pierwszego tomu *Orichovianów*, obfitego zbioru nieznanych dotąd pism i listów, przeważnie łacińskich, Stanisława Orzechowskiego, wyd. Dra Józefa Korzeniowskiego.

Na ukończeniu jest druk VII tomu *Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce*. Z nieznanych za- bytków literackich wydał tu Prof. Dr. Kallenbach *Pamiętnik Jana Golliusza*, odszukany w rękopisach British Museum, ciekawy przyczynek do poznania poziomu umysłowego wśród mieszczaństwa polskiego w XVII stuleciu. P. Marcin Sas podał wiadomość o rękopisie suskim poezji Krzyckiego, jako przyczynek do krytyki tekstu, pozwalający sprostować braki i niedostatki dotychczasowych wydań. Dr. St. Windakiewicz opracował „*Informacyą o aktach Uniwersytetu bolońskiego*“ głównie z XVI stulecia, z epoki najsilniejszego wpływu

cywilizacyjnego uniwersytetów włoskich na Polskę, oraz z tego samego czasu nowe „Materyały do historii Polaków w Padwie“. Dr. Artur Benis wydobył na jaw ciekawe „Materyały do historii drukarstwa i księgarstwa w Polsce“, inwentarze dwóch najznacześniejszych księgarń krakowskich XVI wieku, Macieja Scharffenbergera i Floryana Unglera (1547, 1551), i katalogi 20 bibliotek prywatnych z tego samego czasu (1546—1553); cenne przyczynki do charakterystyki pokarmu umysłowego, którym żywiła się społeczność polska w chwili pierwszego rozbudzenia piśmiennictwa narodowego. Z materyałów biograficznych wydał Dr. St. Windakiewicz nieznane dokumenta do życia Janickiego, a Dr. Zbigniew Kniaziółucki obfity zbiór źródeł do biografii Mikołaja Reja z Nagłowic. Nadto p. Korneliusz Heckenadesłał Komisyi literackiej: Materyały do biografii Szymona i Bartłomieja Józefa Zimorowiczów (Ozimek), p. Jan Czubek zaś podał wiadomość o poematach alegorycznych Piotra Cieklińskiego, odnoszących się do wyprawy wołoskiej Zamoyskiego w r. 1597.

Prof. Ulanowski znalazł w bibliotece Seminarium arcybiskupiego w Gnieźnie w rękopisie z początku XVI wieku traktat p. n. *Tractatus Szidlovite de Musica*. Ciekawy ten zabytek został już odpisany a wydania jego i opracowania podjął się ks. Józef Surzyński.

Na posiedzeniach Wydziału filologicznego zajmowano się następującymi przedmiotami z dziejów literatury polskiej. Czł. kor. prof. Dr. J. Tretiak zdawał sprawę z swych poszukiwań w bibliotekach w Poznaniu, Kórniku i w Warszawie, gdzie znalazł liczne nieznane pomniki literackie z XVII i XVIII wieku. Czł. cz.

prof. Dr. Aleksander Brückner podał wiadomość o poemacie dydaktycznym z XIV stolecia p. n. *Antigameratus*, następnie zaś nadesłał rozprawę p. n. „Średniowieczna poezya łacińska w Polsce“. Dr. Zygmunt Celichowski złożył pracę bibliograficzną o *Ars moriendi*. Dr. Mikołaj Bobowski wykończył dzieło p. t. Pieśni polskie katolickie z XV i XVI wieku, którego część znaczną już w przeszłym roku Wydziałowi nadesłał. Czł. cz. prof. Kazimierz Morawski czytał uwagi o biografii Grzegorza z Sanoka przez Kallimacha oraz rzecz o życiu i pismach Jakuba Górskiego. Prof. Dr. Józef Kallenbach nadesłał rozprawę p. t.: Szymonowicza dramat *Castus Joseph*. Dr. St. Windakiewicz podał rozbiór nieznaney tragedyi polskiej z końca XVI lub początku XVII wieku p. t. *Admetus Rex* (rp. Bibl. Jagiell.). Do dziejów literatury powszechnej odnosi się rozprawa Dra Maryana Zdziechowskiego: O poezyi Leopardiego na tle społecznych prądów literatury europejskiej.

Prace te wyjdą niebawem w Rozprawach Wydziału filologicznego albo też w formie komunikatów znalazły już pomieszczenie w Sprawozdaniach z posiedzeń.

Jako dzieło osobne wyszła praca czł. cz. prof. Dra Kazimierza Morawskiego p. t.: Andrzej Patrycy Nidecki. Jego życie i dzieła. Część pierwsza tej monografii słynnego filologa polskiego XVI stulecia jest drugim, znacznie pomnożonem, wydaniem pracy ogłoszonej r. 1884, druga jest dopełnieniem.

Komisya **historyi sztuki** zwiększyła w ciągu przeszłego roku zastęp swych pracowników przez utworze-

nie grona lwowskiego, którego przewodnictwo objął czł. cz. Władysław Łoziński. Akademia pragnie gorąco kojarzyć ku wspólnej pracy wszystkie siły naukowe całego kraju; w obec dwóch głównych ognisk ruchu naukowego, które kraj nasz posiada, pomyślny rozwój naszej instytucji zależy w znacznej części od spółudziału czynnego lwowskich naszych członków i towarzyszy pracy. Z tem żywszą radością powitaliśmy zatem zawiązanie osobnego grona współpracowników naszych we Lwowie, których głównem zadaniem będzie badać zabytki sztuki na Rusi, nacechowane wzajemnem oddziaływaniem dwóch różnych wpływów cywilizacyjnych i z tego względu właśnie posiadające tak wyjątkową doniosłość.

Znaczna część prac tej Komisji polega na zbieraniu materyałów: zadanie to spełniają przeważnie komunikaty członków, składane na posiedzeniach Komisji. Czł. cz. prof. W. Łuszczkiewicz złożył sprawozdanie o zabytkach sztuki z okolic Tarnowa, Rzeszowa, Przeworska i Łańcuta. Dr. St. Tomkiewicz podał wiadomość o gotyckim kapitularku klasztoru Klarysek w Starym Sączu. Prof. Sławomir Odrzywolski złożył zdjęcie portalu na cmentarzu niepołomickim, bramy wjazdowej zamku wiśnickiego i kaplic w Kalwarii Zebrzydowskiej; tekst, objaśniający te zdjęcia, opracował czł. cz. prof. Łuszczkiewicz. Dr. St. Krzyżanowski oddał do użytku Komisji zapiski archiwalne, odnoszące się do robót budowlanych na zamku krakowskim w r. 1461. Przyczynki do biografii architektów XVI wieku i prac ich w Polsce zawierają komunikaty: Dra St. Tomkowicza o nieznanym szczegółach z życia Gabriela Słóńskiego; prof. Dra Piekosińskiego o Pio-

trze de Ronghe Medyolańczyku i o zawartej z nim umowie względem dokończenia kościoła w Bieczu; Dra A. Czołowskiego (Lwów) o planach słynnego architekta włoskiego Vincenzo Scamozzi (1522 — 1616), odnoszących się do budowy zamku w Zbarażu. Czł. cz. prof. Dr. M. Sokołowski podał wiadomość o kamieniu ciosowym, który jako materiał sprowadzano do Polski z Gotlandyi za Zygmunta III.

Z zakresu historii malarstwa prof. Dr. Piekosiński złożył komunikat o portrecie Zbigniewa Oleśnickiego w rękopisie kapituły katedralnej krakowskiej zw. Liber antiquus. P. L. Lepszy czytał wyjatki z swej pracy o miniaturach kodeksu Behma, a mianowicie o ich stosunku do rycin znajdujących się w „Narrenschiff“ Branda. Prof. Dr. M. Sokołowski skreślił losy Jana de Monte, nadwornego malarza Zygmunta Augusta, prostując mylne twierdzenie Dr. Ilga o tym artyście. Czł. cz. Wł. Łoziński (Lwów) podał wiadomość o malarzach lwowskich XVII wieku, zaczerpniętą ze źródeł archiwalnych. P. T. Ziemięcki mówił o nieoznaczonym dotąd portrecie Rubensa w pałacu Durazzo Palavicini w Genui, dowodząc, że portret ten przedstawia Władysława IV jako królewicza. P. A. Chmiel nadesłał rejestr obrazów, które w r. 1550 znajdowały się w posiadaniu mieszczanina krakowskiego Stanisława Langa, z szczegółowymi wiadomościami o ich pochodzeniu i cenach. P. Alfred Römer podał komunikat o szkole sztuk pięknych przy Uniwersytecie wileńskim i jej losach od końca XVIII wieku. Grono lwowskie wreszcie postanowiło na wniosek czł. cz. prof. T. Wojciechowskiego przystąpić do opisanie i zbadania wszystkich cenniejszych dzieł ma-

larstwa, które znajdują się po kościołach i cerkwiach lwowskich, w czem za materyał pomocniczy służyć będzie praca Felicyana Łobeskiego, dokonana przed laty kilkudziesięciu.

Z działu historyi przemysłu artystycznego zapisać należy komunikaty: prof. Łuszczkiewicza o konstrukcyi splotów ozdobnych w kratkach żelaznych XVI i XVII wieku; prof. Odrzywolskiego o piecu kaflowym w Głębowicach z r. 1647; p. W. Łozińskiego (Lwów) o inwentarzu sprzętów i kosztowności Zofii Petroneli z Tarnowskich Firlejowej, wojewodziny smoleńskiej, z r. 1663 (rp. Bibl. Ossolińskich).

Wreszcie p. Władysław Bartyński poruszył myśl sporządzenia wyczerpującego spisu portretów historycznych. Wybrano osobny komitet do wypracowania kwestyonarza, który ma posłużyć do wykonania tej myśli. Zanim do tego przyjdzie, Komisya spodziewa się, że tymczasem dokona innego przedsięwzięcia, którego nagłą potrzebę od dawna uznawała. Szczegółowa bibliografia historyi sztuki w Polsce, opracowana przez p. W. J. Wdowiszewskiego, jest bliską ukończenia i niebawem będzie mogła już pójść pod prasę.

Z wydawnictw Komisyi wyszedł I zeszyt V tomu Sprawozdań, zawierający prace pp. czł. cz. M. Sokółowskiego, W. J. Wdowiszewskiego, F. Bostla, L. Lepszego i L. Finkla oraz liczne komunikaty, o których już mówiono w Sprawozdaniu Akademii z r. 1890. Z następnego zeszytu, który się znajduje w druku, wyszły dotąd dwie prace: czł. cz. prof. W. Łuszczkiewicza: Reszty romańskiej architektury dawnego opactwa cysterskiego w Wąchocku; czł. cz.

prof. Dra. M. Sokołowskiego: Miniatury włoskie Biblioteki Jagiellońskiej i modlitewnik ks. Samuela Sanguszki, rp. Dzikowski. Zeszyt ten obejmuje nadto jeszcze prace p. Leonarda Lepszego o pacyfikale sandomierskim z drugiej połowy XV wieku i o złotnikach krakowskich tego czasu, p. Wojciecha Gersona o miniaturze dyplomu Szydłowieckich z Opatowa, oraz Sprawozdania z posiedzeń Komisji w r. 1891, opracowane przez jej sekretarza p. L. Lepszego.

Komisja wydała też w ciągu zeszłego roku wyczerpujący Indeks osobowy i rzeczowy do czterech pierwszych tomów swych Sprawozdań, opracowany przez Dra Włodzimierza Demetrykiewicza, publikacją, której potrzeba w obec różnorodności materiału, zasobnego treścią a w znacznej części tak drobiazgowego, od dawna już tak bardzo dawała się uczuwać.

Dzięki ofiarności hr. Konstantego Przezdzieckiego, który i w tym także roku złożył kwotę 500 zł. w. a. na cele wykwinniejszych i kosztowniejszych publikacyj, zamierzone wydanie wspomniałych modlitewników Zygmunta I i Bony przyjdzie do skutku już w ciągu tego roku.

Sprawozdania były dotąd jedyną publikacją Komisji, niedawno jednak postanowiono rozpocząć nowe wydawnictwo, którego pierwszy zeszyt wyjdzie niebawem. Będą to „Materiały do historii sztuki i cywilizacji w Polsce“. Wydawnictwo to będzie obejmowało dokumenta, wypisy archiwalne, wyciągi z rękopisów, słowem wszelkiego rodzaju źródła piśmienne, które dotychczas drukowano w Sprawozdaniach obok obszerniejszych prac monograficznych i zbioru komuni-

katów. Pierwszy zeszyt „Materyałów“ obejmie rachunki dworu królewskiego z r. 1549 i z lat 1552—1562, oraz inne dokumenta z XVI stulecia. Słowem do wydawnictwa tego wejdą źródła, o których wyborze stanowić będzie przedewszystkiem ich znaczenie dla badań w przedmiocie historyi sztuki, ale znajdzie się w nich zarazem różnorodny materyał do studyów o rozmaitych dziedzinach naszej przeszłości.

Badania archiwalne stanowią jedno z głównych zadań **Komisji historycznej** i nabierają w rzędzie jej prac z każdym rokiem coraz większego znaczenia. Od lat kilku Komisya historyczna wyznacza na ten cel osobną kwotę w swym budżecie. Zwolna zmierzamy do tego, żeby dokładniej poznać najważniejsze archiwa pod względem materyałów do naszej historyi, zarazem zaś w poszukiwaniach archiwalnych staramy się gromadzić źródła historyczne, które bądź to mają być wydane niebawem w publikacyach Akademii, bądź też, zebrane w tekach, składają się w zbiorach Komisji do użytku jej członków. Im więcej bowiem rozszerza się zakres znanych źródeł archiwalnych, zwłaszcza do historyi XVII i XVIII wieku, tem bardziej liczyć się trzeba z tą okolicznością, że o zupełnem ich wydaniu myśleć nie można, bo na to ani środki nasze, ani siły nie starczą. W wyborze materyałów, które Komisya historyczna wydaje w swych publikacyach, pożądana jest wobec tego pewna oględność i powściągliwość. Źródła do dziejów średniowiecznych zasługują na rychejsze wydanie, ponieważ wobec stosunkowej szczupłości tych materyałów każdy nowo odszukany przy-

czyniek źródłowy jest tu pewnego rodzaju odkryciem. Natomiast materiały do nowszej historii, przyniatające nieraz badacza swą obfitością, nie mogą rychło doczekać się wydania. Przed laty przystąpiono do publikacyi, która miała objąć materiały do panowania Jana III, w archiwach polskich i postronnych zebrane. Z znacznym nakładem wydano 5 tomów tej publikacyi i spełniono w nich zaledwie drobną cząstkę zamierzonego zadania. Los tego wydawnictwa stał się przestrogą na przyszłość. Przekonałiśmy się, że wobec materiałów do nowszej historii należy wejść raczej na drogę gromadzenia odpisów i wyciągów w zbiorach Komisyi historycznej; zbiory te mają ułatwiać historykom naszym podejmowanie wielu niedostępnych dotąd zagadnień naukowych, bez odbywania kosztownych podróży i dłuższych studyów w zagranicznych archiwach. Niejeden ważny temat stoi dotąd odłogiem, ponieważ niepodobna nim się zająć bez badań archiwalnych w Rzymie, w Paryżu, w Wiedniu, w Berlinie i t. p. Jeśli te materiały, po które trzeba odbywać tak dalekie wyprawy, będą zebrane w naszych tekach, jeśli ich w razie potrzeby używać będziemy do spożytkowania nawet zamiejscowym uczonym, otwarta będzie droga do rozwiązania wielu zagadnień, o których dotąd wcale nie myślano. Jedna jest jeszcze zresztą w tem korzyść, o której nie należy zapominać. Jeśli komu nawet stosunki pozwalają — co u nas jest rzeczą dość rzadką — podejmować na własną rękę badania archiwalne dla jakiejś pracy specyalnej, praca, na tych badaniach oparta, usuwa się w znacznej części z pod kontroli krytyki naukowej, któż bowiem podejmie się sprawdza-

nia jej rezultatów, wymagającego takich samych podróży archiwalnych. Otóż odpisy i wyciągi, gromadzące się w zbiorach Komisji, nie tylko ułatwią podejmowanie rozlicznych zadań naukowych, ale zarazem posłużą do kontroli prac dokonanych, dając sposobność do rozpatrzenia tego samego przedmiotu przez rozmaitych badaczy.

Daleko nam do tego, żeby zbiory Komisji historycznej na większą skalę zdołały spełniać to zadanie. Są one jeszcze w zawiązku, ale wzrastają z każdym rokiem i w razie pomyślnych okoliczności zbliżać się będą coraz bardziej do ideału, którybyśmy w nich pragnęli urzeczywistnić, do tego, żeby w nich historyk, pracujący nad jakimkolwiek zagadnieniem z dziejów politycznych Polski od połowy XVI stulecia, znalazł obfite, cenne, z najrozmaitszych archiwów zwiezione materiały.

Dotąd jedno tylko wielkie archiwum jest celem systematycznych badań, których owoce gromadzą się w naszych zbiorach: Archiwum Watykańskie. Dzięki szczerobliwości osób prywatnych, które przed sześciu laty dały początek temu przedsięwzięciu, dzięki Wysokiemu Sejmowi, który właśnie po raz trzeci uchwalił na następne trzylecie subwencją roczną 1500 zł., oraz dotacyi rządowej w kwocie rocznej 600 zł., po raz wtóry na lata 1892—1894 przyznanej, studia w Archiwum Watykańskim postępują coraz dalej. W zeszłym roku prowadził je Dr. Wiktor Czermak z pomocą ks. Bieli, obecnie powierzono je Dr. Ludwikowi Boratyńskiemu i p. Tadeuszowi Sternalowi. Przeszło 50 tek stanowi ich plon dotychczasowy. Nie-

bawem wyczerpany będzie cały materyał, odnoszący się do dziejów Polski od zgonu Zygmunta Augusta do połowy XVII wieku, i to nietylko z samego Archiwum Watykańskiego, ale także z innych archiwów rzymskich, mieszczących obfite źródła do dziejów naszych tej epoki. Znaczna część zamierzonego zadania jest więc spełniona; patrząc na to, co dokonane, można mieć nadzieję, że za lat kilkanaście cały materyał do dziejów Polski w epoce elekcyjnej, znajdujący się w jednym z najważniejszych i największych archiwów europejskich, posiadać będziemy, w wyciągach i obfitych wypisach, zgromadzony w Krakowie. A wolno nam wyrazić tutaj nadzieję, że może wkrótce zbiory nasze pomnożą się obfitym przybytkiem gotowych już odpisów z kilku innych równie niemal ważnych archiwów, chociaż więc praca nad zbiorami Komisji historycznej niedawno się rozpoczęła, rokować można śmiało, że niebawem staną się one silną dźwignią naszych badań historycznych.

Z inicyatywy Komisji historycznej odbył w roku zeszłym czł. kor. prof. Dr. Anatol Lewicki podróż do Drezna, Gdańska i Królewca, celem uzupełnienia materyałów do dalszego ciągu wydawnictwa *Codex epistolaris saec. XV*. Poszukiwania te dostarczyły bardzo cennych przyczynków do dziejów ostatnich dziesiątków lat XV stulecia, tego okresu, tak mało dotąd rozjaśnionego, od chwili zwłaszcza, gdy się urywa wątek Historii Długosza (1480). — Czł. cz. prof. Smolka czynił poszukiwania w Archiwum wiedeńskim (*Haus-Hof- und Staatsarchiv*) w przedmiocie spraw dyplomatycznych r. 1791; odpisy, kosztem Ko-

misyi historycznej sporządzone, a obejmujące przeważnie korespondencyą posła austriackiego w Londynie Stadhona i rezydenta austriackiego w Warszawie de Cauché, wcielono do zbiorów Komisyi. — Do historyi lokalnej i terytoryalnej odnosiły się badania archiwalne p. Waleryana Hecka, który Komisyi historycznej zdał sprawę o archiwach miejskich dawnego księstwa oświęcimskiego i zatorskiego.

Ogólniejsze zadanie mają na celu studia archiwalne, powierzone Drowi Józefowi Korzeniowskiemu. Ces. Biblioteka publiczna w Petersburgu, której bogate zasoby rękopiśmienne w przeważnej części pochodzą z zaboru biblioteki Załuskich, uważana jest słusznie za jedną z najobfitszych kopaliń materyałów do dziejów Polski. Korzystali z niej już nieraz nasi historycy, od dawna jednak zgadzano się na to powszechnie, że dokładniejsze poznanie działu rękopiśmiennego tej Biblioteki powinno być jednym z pierwszych zadań w poszukiwaniach naszych archiwalnych. W przeszłym roku uczyniliśmy znaczny krok naprzód celem spełnienia tego zadania. W Archiwum Komisyi historycznej wyszło sprawozdanie Dra Alfreda Blumenstoka o rękopisach, odnoszących się do historyi prawa, plon poszukiwań w Bibliotece Cesarskiej w Petersburgu, podjętych z polecenia i z zasiłkiem Komisyi historycznej. Od jesieni zaś pracuje w tej Bibliotece stale Dr. Korzeniowski, zbierając materyały do obszernego sprawozdania o jej rękopisach. Skorzystał on w tym celu ze stypendyum im. Śniadeckich, które mu przyznano w poprzednim roku; Akademia, uznając doniosłość tego zadania, ułatwiła Dr. Korzeniowskiemu

przedłużenie pobytu w Petersburgu, dodatkowymi zasiłkami z funduszów Komisji historycznej i prawniczej.

Z wydawnictw Komisji historycznej wyszły w tym roku trzy tomy:

1) Bibliografia historii polskiej, opracowana przez Dra Ludwika Finkla i Dra Henryka Sawczyńskiego. Część I. Od dawna już uznawano u nas nagłą potrzebę takiego przewodnika bibliograficznego, który w badaniach historycznych stać się może ważnym czynnikiem ekonomii czasu i pracy, oszczędzając każdemu pracownikowi mozolnych poszukiwań przy każdym zosobna zadaniu naukowem. Akademia nie wahała się zatem użyć funduszów na wydanie tej książki, która inaczej w naszych stosunkach księgarskich nie znalazłaby nakładcy. Jest to dzieło pracy zbiorowej; materiał bibliograficzny gromadzili przez długie lata uczniowie ś. p. Liskego, redakcyi zaś, wielce mozolnej i żmudnej, podjęli się dwaj wymienieni wydawcy. Część pierwsza, dotąd wydana, obejmuje źródła; niebawem rozpocznie się druk części drugiej, która zawierać będzie opracowania, zarówno osobno wydane, jak rozproszone po pismach zbiorowych i peryodycznych.

2) Archiwum Komisji historycznej, tom VI, zawiera obok trzech drobniejszych przyczynków źródłowych, odnoszących się do dziejów ekonomicznych, skarbowości i statystyki historycznej, a wydanych przez p. Ferdynanda Bostla¹⁾, początek większego wy-

¹⁾ Taryfa cen dla województwa krakowskiego z r. 1565; Rachunek skarbu koronnego z r. 1629; Żydzi ziemi lwowskiej i powiatu żydaczowskiego w r. 1726.

dawnictwa, którego pierwszą próbę niejako tu podano. Są to wyciągi z t. z. Aktów kapitulnych XV i pierwszych dziesiątków lat XVI stulecia, opracowane przez czł. kor. prof. Dra B. Ulanowskiego. Wobec znaczenia politycznego, jakie u nas posiadały w tym czasie kapituły katedralne, w aktach tych, zawierających protokoły posiedzeń kapitulnych, mieści się ważny a niemal nietknięty dotąd materiał do dziejów wewnętrznych tej przełomowej epoki, w której walka państwa z Kościołem, duchowieństwa ze szlachtą, stanowili jeden z głównych politycznych czynników. Wydanie aktów kapituły płockiej i krakowskiej (1438—1525) dozwoliło nam dopiero zdać sobie jasno sprawę z wartości tych źródeł; za czem postanowiono przystąpić do wydania podobnych wyciągów z aktów innych kapituł, które w opracowaniu prof. B. Ulanowskiego zajmą osobny tom seryi *Monumenta mediæ ævi*.

3) *Codex epistolaris suec. XV*, tom II, wyd. czł. kor. prof. Dr. A. Lewicki. Jest to ciąg dalszy wydawnictwa, które rozpoczęto przed laty 16. Nie nazwano tej publikacyi dawniejszej pierwszym tomem większego wydawnictwa; w przedmowie tylko Szujski wyraził nadzieję, „że za poszukiwaniami po archiwach i manuskryptach doczekamy się drugiego uzupełniającego tomu“. Dziś drugi tom mamy przed sobą, jaki zaś plon wydały poszukiwania, w tym względzie podjęte, najlepiej świadczy ta okoliczność, że wydawca był zniewolony, zamknąć tom z rokiem 1445, odkładając obfity materiał z drugiej połowy stulecia do następnego tomu. Znajdujemy tu 322 dokumentów i listów, między którymi 40 tylko takich, które już były znane, jakkol-

wiek w błędnych lub niedostatecznych drukach. Na ten obfity, świeży zupełnie materiał, złożyły się rękopisy Biblioteki Jagiellońskiej, Muzeum ks. Czartoryskich, Archiwum kapituły krakowskiej i plockiej, Archiwum Ministerstwa spraw zagranicznych w Moskwie, Ces. Biblioteki publicznej w Petersburgu, Metryki Litewskiej, Biblioteki Uniwersytetu praskiego, Biblioteki Ossolińskich, Archiwum państwowego i miejskiego w Wrocławiu, Archiwum watykańskiego, Biblioteki ks. Barberinich w Rzymie, Biblioteki kórnickiej, biblioteki ks. Chodyńskiego i Archiwum państwowego w Düsseldorfie.

W druku znajdują się następujące wydawnictwa źródeł historycznych:

1) *Analecta Romana*, w opracowaniu Dra Korzeniowskiego, tom bliski ukończenia, który nie wyszedł dotąd jedynie z powodu wyjazdu wydawcy do Petersburga; poda on pierwszą seryą źródeł, wydobytych z archiwum Watykańskiego.

2) *Prawa i przywileje miasta Krakowa*, część II tomu II, w redakcyi czł. cz. prof. Dra Fr. Piekosińskiego.

3) *Monumenta Poloniae historica*, tom VI, w opracowaniu grona lwowskiego członków Komisji historycznej.

Niebawem rozpocznie się druk III tomu *Cod. epist. saec. XV*, którego redakcyi podjął się nadal prof. Lewicki.

Jak zwykle, tak i w tym roku większy był ruch naukowy w Akademii na polu badań archiwalnych i wydawnictw źródłowych, niżli w zakresie prac synte-

tycznych na polu naszej historii. Zjawisko to naturalne, które już nieraz wyjaśniano w naszych sprawozdaniach. Ma ono niezawodnie głębsze przyczyny w obecnym stanie naszych studyów historycznych, ale i z tem się niezawodnie wiąże, że prace historyczne, mogące liczyć na większą poczytność, znajdują łatwo pomieszczenie w poważniejszych pismach peryodycznych i tam stanowią pokarm duchowy dla szerszych kół czytelników. Obok celu naukowego, spełniają tam niezawodnie ważne społeczne zadanie, wobec czego jakiekolwiek spółzawodnictwo w tym względzie byłoby niewłaściwe zupełnie. Chodzi tu o to jedynie, żeby względ na zadanie społeczne historycznej literatury nie czynił ujemy jej naukowemu charakterowi.

W Rozprawach Wydziału historyczno-filozoficznego wyszła obszerna praca czł. kor. prof. Dr. A. Lewickiego p. t. Powstanie Świdrygiełły. Ustęp z dziejów Unii Korony z Litwą, monografia, już przed dwoma laty odznaczona pierwszą nagrodą im. Niemcewicza na konkursie Towarzystwa historyczno-literackiego w Paryżu, później jednak wykończona dopiero i ostatecznie przygotowana do druku. Dziejów Litwy, jej przebudzenia się w historii, tyczy się rozprawa p. Juliusza Latkowskiego p. t. Mendog, król Litwy. W pierwiastki dziejów Polski sięga rzecz czł. cz. Dra Wojciecha Kętrzyńskiego p. n. Granice Polski w wieku X. Nadto Dr. Felix Koneczny wniósł na Wydziale historyczno-filozoficznym monografią z dziejów XV stulecia p. n. Stosunki wzajemne Inflant, Polski i Litwy za Zygmunta II; prof. Dr. Józef Kleczyński czytał rzecz o spisach ludności w Polsce, mianowicie zaś

o bogatym materiale statystycznym, który znalazł w spisach z czasów Sejmu Czteroletniego, prof. Smółka zaś podał komunikat o odszukanym przez się memoriale Piattolego z 4 marca 1791, rzucającym nowe światło na genezę Konstytucyi 3 maja.

Nadto wniesiono na Wydziale historyczno-filozoficznym trzy prace w przedmiocie historii **prawa polskiego**. Czł. cz. prof. Dr. Piekosiński podał w rozprawie swej p. t. Uwagi o ustawodawstwie wiślicko-piotrkowskiem króla Kazimierza Wielkiego, nowy przyczynek do krytyki Statutów Kazimierzowych. Do tego samego przedmiotu, jakkolwiek w odmiennym rozleglejszym zakresie, odnosił się obszerny komunikat czł. kor. prof. Dr. B. Ulanowskiego p. t. Geneza Statutów Kazimierza Wielkiego, w którym autor wyjaśnił odrębne swe stanowisko w pojmowaniu genezy Statutów i charakteru prawodawczej pracy Kazimierza Wielkiego. Wydanie nieznanego tekstu memoriału Jana Ostrobrzyskiego, który znalazł prof. Wierzbowski, dało powód prof. B. Ulanowskiemu do wyłożenia swych uwag w tym przedmiocie. Prof. Dr. Edmund Krzysuski dokonał krytycznego rozbioru prac Józefa Szymanowskiego w przedmiocie zamierzonej w r. 1791 reformy prawa i procesu karnego, usiłując określić właściwy ich charakter wbrew zapatrywaniom Dr. Władysława Ostrobrzyskiego, którego praca o tym samym przedmiocie ukazała się w XXV tomie Rozpraw Wydziału.

Badanie pomników prawa polskiego stanowi jedno z głównych zadań Komisji prawniczej, która rozwija bardzo czynną działalność, jakkolwiek właśnie w ostatnich czasach mało jej owoców ukazuje się na zewnątrz

w wydawnictwach Akademii. Jest to w związku z pewnemi rozleglejszemi zadaniami, których jęła się Komisya prawnicza, a które wymagają rozlicznych prac przygotowawczych. Od roku 1888, w którym wydano „*Libri formularum saeculi XV*“, nie wyszła wprawdzie żadna dalsza publikacya Komisyi, naraz jednak znajduje się obecnie pod prasą aż pięć tomów jej wydawnictw, których druk nie może szybko postępować, choćby tylko ze względu na same środki materyalne, oddane do rozporządzenia Komisyi. Na ukończeniu jest już tom X Starodawnych prawa polskiego pomników, obejmujący materyały do historii stosunków włościańskich w Polsce, a mianowicie obfity zbiór ksiąg gromadzkich z XV stulecia, opracowany przez prof. Ulanowskiego, nowy zupełnie, nietknięty dotąd jeszcze zgoła rodzaj pomników historycznych. W XI tomie Pomników drukują się w redakcyi tego samego wydawcy: Wyroki sądów zadwornych i sejmowych z XVI stulecia, których ogłoszenie uważano od dawna za jedno z najdonioślejszych zadań w dziedzinie historii prawa polskiego. Zarazem przystąpiono do nowego wydawnictwa p. n. Archiwum Komisyi prawniczej. Pierwszy tom tej publikacyi zawierać będzie rozmaite zabytki mniejszych rozmiarów. Dotąd wydrukowano w nim „*Liber formularum*“ Jakuba z Kurdwanowa, biskupa płockiego, (rp. z r. 1449) oraz „*Kilka zabytków ustawodawstwa królewskiego i wojewodzińskiego w przedmiocie handlu i ustanawiania cen*“. Obie te rzeczy, wydane przez prof. B. Ulanowskiego, wyszły już w osobnych oddbitkach. W tomie II Archiwum rozpoczęto wydawać różne teksty Statutów Kazimierza Wielkiego. Komisya

prawnicza uznała to przedsięwzięcie za rzecz konieczną, za warunek niezbędny zbadania krytycznego tych Statutów, których istota nie da się należycie wyjaśnić, dopóki wydanie najcenniejszych przynajmniej rękopisów w pełnej osnowie nie dozwoli rozpoznać należycie odrębnego charakteru każdej redakcyi. Dotąd wydrukowano w tym zbiorze rękopis królewiecki, Ossolińskich I i Puławski II. W końcu przystąpiono już także do wydania rozmaitych tekstów prawa polskiego w dawnych polskich przekładach, które znajdują pomieszczenie w III tomie Archiwum; początek tego wydawnictwa stanowią teksty kodeksu dzikowskiego, opracowane przez czł. cz. prof. Dra Piekosińskiego i czł. cz. prof. Dra Malinowskiego.

Komisya rozpoczęła również prace przygotowawcze do zupełnego, krytycznego wydania wszystkich zabytków prawa polskiego ustawniczego i zwyczajowego aż do końca XV stulecia. W tym celu prof. Ulanowski czynił rozległe poszukiwania archiwalne i studia rękopiśmienne po bibliotekach, we Lwowie (Bibl. Ossolińskich, Pawlikowskich, hr. W. Baworowskiego), w Poznaniu (bibl. Raczyńskich), Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Seminarjum arcyb., arch. i biblioteka kapituły metropolit., w Kórniku, w Wrocławiu (bibl. uniwersyt.), w Berlinie (bibl. królewska). W bibliotekach tych przejrzał wszystkie rękopisy, w których znajdują się zabytki prawne, i postarał się o to, że rękopisy te oddano na czas pewien do użytku Akademii. Należy się tu wyrazić najgorętsze podziękowanie za skuteczną pomoc i poparcie, którego w tym względzie doznały usiłowania Komisji prawniczej od Najprzewielebniejszego Du-

chowieństwa w Poznaniu i w Gnieźnie, od Dr. Z. Celi-chowskiego w Kórniku i wogóle od zarządów wszystkich wyżej wymienionych bibliotek. W toku są dalsze poszukiwania, któremi zajmują się prof. Ulanowski i prof. Abraham. Wydawnictwo, które się w ten sposób przygotowuje, obejmie także pomniki prawa kościelnego i niemieckiego w Polsce.

Wreszcie nadmienić należy jeszcze o jednym nowem przedsięwzięciu, którem zajęła się Komisya prawnicza. Uznano potrzebę krytycznego wydania Konstytucyj sejmowych i rozpoczęto niezwłocznie prace przygotowawcze do wydawnictwa Konstytucyj od czasów Zygmunta I do końca panowania Zygmunta III, których redakcyą powierzono czł. kor. prof. Dr. O. Balzerowi.

Na granicy pomiędzy zadaniami Wydziału I i II, a Wydziału III, matematyczno-przyrodniczego, znajduje się nauka, wkraczająca w zakres wszystkich trzech Wydziałów Akademii: **Antropologia**. Jedną jej gałąź, etnologia, ma tyle styczności z zakresem badań w zakresie filologii i archeologii, że w jej dziedzinie spotykają się nieustannie różne przedsięwzięcia Wydziału filologicznego i jego różnych Komisyj oraz Komisji archeologicznej z pracami właściwej Komisji antropologicznej, stanowiącej jeden z organów Wydziału III.

Tak też jedno z głównych wydawnictw tegorocznych Wydziału filologicznego, dzieło, które wymagało znacznego nakładu, zajmie znaczące miejsce pomiędzy wydawnictwami Akademii z zakresu etnologii. Jest to praca Dra Władysława Matlakowskiego p. t. Budownictwo ludowe na Podhalu, składająca się z atlasu,

który zawiera 23 tablic litograficznych i z obszernego tekstu, opatrzonego licznymi rycinami. Pierwsza to u nas praca tego rodzaju, która wobec tak żywo rozbudzonego dziś ruchu na polu badań folklorystycznych w Europie i w Ameryce, zwrócić może na siebie tem baczniejszą uwagę zagranicznej nauki, ponieważ w znacznej części przemawia językiem kosmopolitycznym: rysunkiem.

W ostatnim tomie (XV) Zbioru wiadomości do antropologii krajowej pomieszczono z zakresu badań etnologicznych prace ś. p. Kopernickiego, pp. M. Dowojny-Sylwestrowicza, Dra W. Kosińskiego, S. Udzieli i pani S. Ulanowskiej, o których już mówiono w sprawozdaniu z przeszłego roku. Między niemi, dwie prace są częściami składowemi większej całości, mającej objąć obraz pewnej grupy etnograficznej, w innych mieszczą się zbiory podań ludowych, wiadomości o przesądach i zabobonach. W ciągu ostatniego roku p. M. Federowski nadesłał pierwszą część obszerniejszego dzieła o ludzie białoruskim; szczegółowe zaś przyczynki do etnografii Białorusi zawierają dwie inne prace: Zbiorek śpiewów białoruskich p. Biruty, nadesłany przez czł. kor. Dra J. Karłowicza oraz 360 pieśni i 10⁰ zagadek białoruskich pani E. Jeleńskiej. P. J. Świątek złożył w Akademii monografię ludu nadrabaskiego. Ze względu na objętość tych prac, postanowiono je wydać jako dzieła osobne. Godzi się zaś przypomnieć, że zalegają jeszcze nie ogłoszone dotąd „Melodye litewskie“ ks. Juszkiewicza, przeznaczone już dawniej do osobnego wydania a wymagające znacznego nakładu. Tak nie brak prac gotowych, mnożą się obfite owoce badań w dzie-

dzinie naszej etnologii, Akademia zaś ze względu na środki ograniczone nie może tak rychło, jakby tego pragnęła, oddać ich do użytku świata naukowego. Natomiast bliski już ukończenia jest druk obszernej pracy Dr. J. Talki-Hryncewicza p. n. Lecznictwo ludowe na Litwie i na Rusi, które niebawem wyjdzie również jako dzieło osobne.

Z polecenia Akademii prowadził p. Gotfryd Ossowski dalsze badania paleoetnologiczne i archeologiczne w Galicyi wschodniej. Główny ich przedmiot stanowiły zabytki przedhistoryczne międzyrzecza Zbrucza i Seretu: grodziska w Kolendzianach i Kociubińczykach, nieciałopalne groby kamienne, skrzynkowe i bryłowe, w Uwisle i Rakówkacie, nieciałopalne groby kamienne skrzynkowe oraz ciałopalne groby ceglówce w Wygnance pod Czortkowem, dwa wielkie cmentarzyska z grobami podpłytowymi w Gródku nad Dniestrem, wreszcie cmentarzysko ciałopalne z grobami ceglowymi w Bilezu Złotem pod Borszczowem. Wspólnie z czł. Komisji antropologicznej, księciem Leonem Sapiehą i jego koszttem, p. Ossowski badał wielką pieczarę Wertebę w Bilezu Złotem, wykonał jej plan i wydobył z niej obfite zabytki przedhistoryczne wieku kamiennego, narzędzia i ozdoby z kamienia, z krzemienia, z kości, rogu jeleniego i gliny, oraz ozdobne, malowane naczynia gliniane. Po tegorocznych poszukiwaniach międzyrzecze Zbrucza i Seretu można uważać w części środkowej za dostatecznie zbadane, mianowicie ze względu na mapę archeologiczną kraju, do której opracowania zbierają się materiały. Pozostają jeszcze do zbadania część północna

i południowa tego pod względem archeologii przedhistorycznej tak ciekawego obszaru.

Z grobów nieciałopalnych w Myszkowie, w powiecie zaleszczyckim, które p. Ossowski badał wspólnie z p. M. Kępliczem, wydobyto cenne zabytki ceramiczne i bronzowe. Wypadki tych poszukiwań opracował p. Ossowski w osobnej monografii (Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, tom XV).

Wreszcie Dr. J. Talko-Hryncewicz badał kurhan w Majdanówce w pow. żwinogradzkim na Ukrainie i opis jego wraz z przedmiotami, w nim znalezionymi, oddał do użytku Akademii.

Rozpoczęto druk piątego zeszytu „Zabytków przedhistorycznych ziem dawnej Polski“, na którym zakończy się pierwsza serya tego wydawnictwa, obejmująca Prusy Zachodnie.

P. Michał Żmigrodzki udzielił Komisji archeologicznej swych spostrzeżeń o stronie morfologicznej symbolów suastykalnych, znanych z wykopalisk Schliemann, z numizmatyki bizantyńskiej, galickiej, Merowingów i Karolingów, cesarzy dynastii saskiej i frankońskiej, oraz z numizmatyki skandynawskiej, w porównaniu z takimi symbolami w numizmatyce polskiej.

Z dziedziny antropologii właściwej wymienić należy studia Dra J. Talki-Hryncewicza, który, podjąwszy się badań antropometrycznych na Litwie i Białorusi, złożył obszerną pracę o ludności żydowskiej; druk jej rozpoczął się już w XVI tomie Wiadomości do antropologii krajowej. Nadto Dr. Jan Buszek złożył Komisji antropologicznej rzecz o trwaniu życia

chrześcijan i Żydów w okresie 1880—1890 w porównaniu z poprzednim dziesięcioleciem.

Osobny dział w zakresie zadań Akademii spełnia **Komisya fizyograficzna**, której prace, odnoszące się do zbadania przyrody kraju, stanowią odrębną w sobie całość.

Komisya fizyograficzna wydała tom XXVI Sprawozdań; obecnie drukują się równocześnie dwa tomy: XXVII i XXVIII. Wspomniane w zeszłorocznem sprawozdaniu przeszkody w wydawnictwie Atlasu geologicznego udało się usiłowaniom Akademii usunąć o tyle, że Komisya otrzymała już od c. i k. Zakładu geograficznego wojskowego w Wiedniu wykonane mapy, należące do zeszytu 3-go i 4-go. Zeszyt 4-ty został już wydany; do zeszytu 3-go, zawierającego mapę W. X. Krakowskiego brak jeszcze tekstu. Wspomnianemu Zakładowi oddała Komisya do druku mapy wykonane z polecenia Wys. Wydziału krajowego przez prof. Dra Szajnochę, które stanowić będą 5-ty zeszyt Atlasu. Przygotowują się do druku dwa dalsze zeszyty, jeden z mapami Karpat środkowych, wykonanemi dla Wys. Wydziału krajowego przez prof. Dra Szajnochę, drugi, zawierający 5 map Podola galicyjskiego zdjętych dla Komisji przez Dra W. Teisseyre'go. Czy jednak w tem wydawnictwie nie zajdzie znowu jaka przerwa, przewidzieć trudno, napotyka ono bowiem na nowe trudności, niezależne od Komisji i od Akademii.

Sekeya meteorologiczna otrzymała w r. 1891 spostrzeżenia meteorologiczne z 34 stacyj, z których jednak tylko 28 było przez cały rok czynnych. Naj-

słabszą była czynność stacyj w ostatnich trzech miesiącach, przeważnie z powodu przeniesienia obserwatorów na inne posady; w tym czasie zesła liczba stacyj do 30. Stanowczo ubyla tylko jedna stacya: w Uściu Jezuickiem, w okolicy, w której trudno znaleźć chętnego bezpłatnego obserwatora. Przybyła również tylko jedna stacya w Buczaczu. Obliczeniem i przysposobieniem do druku całego ze stacyj nadesłanego materiału zajmowali się przewodniczący Sekcyi, prof. Dr. Karliński i Dr. Buszczyński. Dr. D. Wierzbicki zestawiał, podobnie jak w latach ubiegłych, gradobicia zasze w Galicyi. Liczba stacyj wodoskazowych doszła w r. 1891 do 97, z których 70 było rządowych a 27 krajowych, 64 w dorzeczu Wisły a 33 w dorzeczu Dniestru. Opracowaniem tego obfitego materiału zajmował się prof. Dr. Karliński przy pomocy stypendysty p. Z. Krygowskiego. Spostrzeżenia fitofenologiczne nadesłano Sekcyi tylko z Warszawy, Czernichowa i Ożydowa.

Spostrzeżenia magnetyczne zajmowały w tym roku dwóch Członków Komisyi, mianowicie Dr. D. Wierzbicki, oprócz corocznych spostrzeżeń zboczenia i nachylenia igły magnesowej w Krakowie, wyznaczył w W. X. Krakowskiem rzeczone kierunki igły magnesowej w 6 miejscowościach; prof. Dr. Birkenmajer zaś wyznaczył nieznane dotąd względne natężenie siły składowej poziomej magnetyzmu ziemskiego w pięciu miejscowościach tatrzańskich, oraz w Czernichowie pod Krakowem.

Zmudną korektę wszystkich przez Sekcyą meteorologiczną drukiem ogłoszonych spostrzeżeń wykonał Dr. Buszczyński.

Z polecenia Sekcyi geologicznej, zostającej pod przewodnictwem prof. Dra Kreutza, zajmowali się badaniami pp. M. Raciborski i Dr. W. Teisseyre. Pierwszy robił w różnych stronach kraju poszukiwania paleobotaniczne, mianowicie w W. X. Krakowskiem za materyałem z formacyi węglowej (przyczem wykrył węgle morskie, zdadne do fabrykacyi gazu) i za gyroporellami tryasowemi, w Kapelance koło Podgórza za młodszą dyluwialną florą, w Nowotarszczyźnie za starszą dyluwialną florą, w Tatrach za retyką; w Bochni i Ropczycach badał starsze flory dyluwialne, wreszcie w Grudnie Dolnej florę trzeciorzędną. Drowi Teisseyremu powierzyła Sekcyja, w myśl planu dawniej przez niego przedstawionego, dokończenie badań geologicznych i paleontologicznych podolskiej rafy mszywiłowej. Geologiczne rezultaty swoich poszukiwań złoży Dr. Teisseyre Komisyi w bliskiej przyszłości; opracowanie materyałów paleontologicznych wymagać będzie, przy znanych trudnościach, na jakie u nas tego rodzaju prace napotykają, czasu dłuższego. — Jako rezultat dawniejszych badań, wspomnionych w przeszłorocznem sprawozdaniu, złożył Dr. Teisseyre Komisyi pięć map geologicznych Podola, w mierze 1 : 75000, gotowych do druku, wraz ze sprawozdaniem, wykazującym, w czem mapy te, oparte na własnych badaniach autora, różnią się od zdjęć c. k. Państwowego Zakładu geologicznego w Wiedniu. — Z własnego popędu wykonał p. St. Stobiecki parę wycieczek geologicznych w okolice Kiele i Ostrowca, a zebranymi materyałami wzbogacił zbiory Komisyi; z nich posłużył obfity zbiór paleobotaniczny z okolicy Ostrowca p. M. Racibor-

skiemu za przedmiot do pracy p. t. Dodatek do flory retyckiej Polski (Rozpraw Wydz. III, tom XXII).

Porządkowanie zbiorów Sekeyi geologicznej, powierzone p. T. Wiśniowskiemu, postąpiło znacznie naprzód. Po ustawieniu w gablotach przeglądowego zbioru geologicznego dla Galicyi i zbioru krajowych minerałów, przystąpił p. Wiśniowski do dokładnego uporządkowania materyałów ułożonych prowizorycznie w szufladach. Każdy zbiór, odnoszący się do jakiejś formacyi lub kompleksu geologicznego stanowiącego odrębną całość, podzielono, o ile to było możebne, na dwie części: stratygraficzną i paleontologiczną; w pierwszej części ułożono okazy podług miejscowości porządkiem alfabetycznym, w drugiej porządkiem systematycznym. Przystąpił też p. Wiśniowski do ułożenia materyałów nadesłanych dawniej przez współpracowników Komisyi a nie wcielonych dotąd do zbioru ogólnego. Praca ta, wymagająca bardzo często formatyzowania okazów i odsłaniania skamielin, potrwa jeszcze czas dłuższy. Ustawił też p. Wiśniowski zbiór użytecznych krajowych skał i minerałów, który zasilany licznymi darami wzrasta nieustannie.

W Sekeyi botanicznej czynnymi byli pp. R. Gutwiński, M. Raciborski i Dr. E. Wołoszczak. P. Gutwiński badał florę glonów na stepach podolskich; poszukiwania te doprowadziły do wielce interesujących wyników. P. Raciborski zrobił w pierwszych dniach czerwca kilka wycieczek w Nowotar-szczyznę dla uzupełnienia dawniejszych swoich poszukiwań florystycznych tak, że obecnie uważa te badania za ukończone; nadto zajmował się badaniem grzybów,

zwłaszcza pasorzytnych; niektóre wyniki tych poszukiwań ogłosił w Rozprawach Wydziału III-go, oprócz tego wydał 3 zeszyty: *Fungi parasitici Poloniae exsiccati*. Dr. Wołoszczak nadesłał Komisji, jako rezultat swoich zeszłorocznych badań, Sprawozdanie z wycieczek botanicznych w Karpaty stryjskie i samborskie, wraz z odpowiednim zielnikiem.

Zbiory botaniczne, wzbogacone obficie między innymi przez zakupno zielnika Dra F. Berdaua i zbioru porostów po ś. p. Wł. Boberskim, dawały dużo zajęcia kustoszowi i jego pomocnikom, oprócz wcielania bowiem nowych nabytków, przeprowadza się od lat kilku nowe urządzenie całego zielnika, mające na celu większe bezpieczeństwo okazów, umieszczanych dawniej luźnie na arkuszach. P. M. Raciborski ułożył, a po części oznaczył, prawie wszystkie grzyby zakupione po ś. p. J. Krupie.

Sekcja zoologiczna, pod przewodnictwem prof. Dra Wierzejskiego, poleciła badania faunistyczne pp. K. Bobkowi, Drowi Fiszerowi i Śnieżkowi. Pierwszy prowadził dalej swoje badania dypterologiczne, tym razem w okolicach Przemyśla; jako rezultat dawniejszych poszukiwań złożył zaś pracę o muchach Krakowskiego okręgu. PP. Fiszer i Śnieżek zajęci byli głównie fauną wodną, pierwszy na Podolu, drugi w Galicyi środkowej; równocześnie zaś zbierali materyały do fauny krajowej wijów (p. Fiszer) i trzmieli (p. Śnieżek). Od prof. B. Kotuli otrzymała Komisya w darze bardzo bogaty zbiór owadów, przeważnie chrząszczów, z różnych okolic Galicyi, zawierający obfite, jeszcze nie ogłoszone

szane materiały do fauny krajowej. Z materiałów zoologicznych dawniej nagromadzonych p. Jelski oznaczył i wcielił do zbioru znaczną część much.

Muzeum Komisji wzrosło znacznie materiałami, zebranymi przez współpracowników Komisji, drogą zakupną tudzież darami otrzymanymi od: c. k. Namiestnictwa, od Zarządów kopalń w Bochni, Kałuszu, Truskawcu, od pp. F. Bartoneca w Sierszy, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, Nadkomisarza górniczego Bocheńskiego, Alex. Braunera w Warszawie, prof. J. Niedoźwieckiego we Lwowie, J. Dziedzielewicza w Kołomyi, Essena w Starym Sączu, od rodziny ś. p. Andrzeja Kotuli w Cieszynie, od p. M. Łempickiego w Sielcach, prof. M. Łomnickiego we Lwowie, Paulego w Poroninie, hr. Andrzeja Potockiego, M. Raciborskiego, M. Rybińskiego, St. Stobieckiego w Sączu, Józ. Wyczyńskiego w Truskawcu i prof. Dra Zaręcznego. Dary w książkach otrzymała Komisja od Redakcyi Pamiętnika fizyograficznego w Warszawie, od Centralnego Zakładu meteorologicznego w Wiedniu, od Warszawskiego Oddziału Towarzystwa popierania przemysłu i handlu, tudzież od p. Bersohna, Błońskiego w Warszawie, St. Kontkiewicza w Dąbrowie, B. Kotuli i od rodziny ś. p. Andrzeja Kotuli.

Wydział matematyczno-przyrodniczy rozbiierał na swych posiedzeniach 36 prac, z których postanowiono drukować 28.

Z pomiędzy tych ostatnich prac jedna p. L. Birkenmajera: „Marcin Bylica z Olkusza oraz instrumenta, które zapisał Uniwersytetowi Jagiellońskiemu w r. 1492“ odnosi się do historyi astronomii. Prac matema-

tycznych przedstawiono pięć a mianowicie: p. S. Dicksteina: „O zasadach teorii liczb Hoene-Wronskiego“, p. J. Stodółkiewicza: „O pewnym kształcie układów równań różniczkowych zupełnych“, oraz p. K. Żorawskiego: „O pewnem odkształceniu powierzchni“, „Uzupełnienie ciągłych grup przekształceń“ i „Niezmienniki różniczkowe pewnej nieskończonej ciągłej grupy przekształceń“.

Siedem prac należy do zakresu fizyki. Czł. A. Witkowski przedstawił dwie prace: „O rozszerzalności i ściśliwości powietrza“ oraz „O zmienności niskich temperatur“. Inne prace przedstawili pp. J. Kowalski: „O wpływie ciśnienia na przewodnictwo elektrolitów“, K. Olearski: „Nowy sposób mierzenia oporów elektrycznych“, W. Natanson: „O liniach ortobarycznych roztworów solnych“ i „O potencyalach termodynamicznych“ oraz p. J. Zakrzewski: „O gęstości lodu przy temperaturze topienia się i o cieple utajonem“.

Z prac chemicznych przedstawił czł. K. Olszewski tymczasowe doniesienie: „O ciśnieniu krytycznem wodoru“ a wydział przyjął dwie p. S. Niementowskiego: „O pochodzeniu m-metyl-o-uranidobenzolu“ i „O kwasie a-metyl-o-ftalowym“.

Członek F. Kreutz przedłożył pracę mineralogiczną: „O przyczynach błękitnego zabarwienia soli kuchennej“.

Z zakresu geologii przyjęto tylko dwie prace paleontologiczne, a mianowicie p. M. Raciborskiego: „Przyczynek do znajomości flory retyckiej Polski“ i p. J. Siemiradzkiego: „Fauna warstw oksfordzkich i kimerydzkich w Polsce“.

Do botaniki odnoszą się cztery prace pp. K. Mieczyskiego: „Mieszańce zawilców pod względem anatomicznym“, M. Raciborskiego: „*Pythium dictyosporum*, nieznany pasorzyt skrzętnicy“ i „Desmidie zebrane przez Dra Ciastonia w podróży korwety Saida na około ziemi“ oraz wzmianka tymczasowa p. Sikorskiego: „Przyczynek do fizjologii bulwy ziemniaczanej“.

Tymczasowa wzmianka p. J. Nussbauma: „Przyczynek do organografii równonogów“ jest jedyną pracą zoologiczną, którą Wydział przyjął do swoich sprawozdań z posiedzeń.

Z działu fizjologii podał członek N. Cybulski tymczasową wiadomość o pracy pod tytułem: „Dalsze badania nad zjawiskami elektrycznymi w korze mózgowej u małpy i psa“ wykonanej wspólnie z panem A. Beckiem. Ten ostatni przedłożył: „Przyczynek do fizjologii lędzwiowej części rdzenia żaby, p. A. Mars: Rzecz o złośliwym gruczolaku macicy, a p. W. Szymonowicz pracę pod tytułem: „Zakończenia we włosach dotykowych myszy białej“.

Obok rozbioru prac sobie przedstawionych zajmował się Wydział na kilku posiedzeniach kwestyą krytycznego wydania wyboru prac J. Hoene-Wrońskiego (1728—1853). Wroński był niewątpliwie genialnym człowiekiem. Zajmował się głównie matematyką, astronomią i fizyką, ale obok tego: ekonomią, statystyką, historią, polityką, filozofią i religią. Olbrzymia pod każdym względem wiedza, głębokie wykształcenie filozoficzne, nadzwyczajna zdolność spekulacyjna oraz klasyfikowania zjawisk i pojęć, bogata wyobraźnia, odznaczały ten niepospolity umysł. Obok tej wszechstron-

ności i talentu był Wroński niezwykle pracowitym. Jego prace tylko w części zostały wydane i należą prawie wszystkie do rzadkości bibliograficznych. Biblioteka XX. Czartoryskich posiada ich część większą. Przeważną część rękopisów nabył za 100,000 fr. od córki Wrońskiego hr. J. Działyński i złożył je w swojej bibliotece Kórnickiej. Pewna część rękopisów znajduje się również w Bibliothèque Nationale w Paryżu, reszta przeważnie filozoficznej treści jest własnością p. Leonarda Niedźwiedzkiego w Paryżu. Liczba prac drukowanych Wrońskiego dochodzi stu, nie mniejsza będzie i spuścizna rękopiśmienna. W obec takiego ogromu i rozproszenia tych prac uważał Wydział, że kwestyą krytycznego wydania ich wyboru należy rozpocząć od opracowania rozumowanego katalogu duchowej spuścizny Wrońskiego. Pracę tę powierzono p. Samuelowi Dicksteinowi z Warszawy jako najlepszemu dziś znawcy prac Wrońskiego. Pan Dickstein przedłożył Wydziałowi plan tego wydawnictwa, które będzie poprzedzone życiorysem i poda w chronologicznym porządku tytuły i treści prac Wrońskiego w jednej części, w drugiej zaś systematyczne ich zestawienie.

Wydawnictwa Akademii Umiejętności

od 1 maja 1891 do 30 kwietnia 1892 r.

Rozprawy i Sprawozdania z posiedzeń Wydziału filologicznego, tom XIV, 1891, w 8-ce, str. 547 i XXVIII.

— tom XV, 1891, w 8-ce, str. 600.

Sprawozdania Komisji językowej, tom IV, 1891, w 8-ce, str. 384.

Biblioteka pisarzy polskich, tomik XVI—XX. 1891 —1892, w 8-ce małej.

15. Rostański Józef Dr. Teodora Zawackiego Memoriale oeconomum abo pamięć robót i wszelakiego dozoru gospodarskiego 1616.—1891, str. XVI i 172.
16. Ptaszycki Stan. Hermana Schottena O enocie albo żywocie człowiekowi przystojnym. — 1891, str. XVII i 96.
17. Rostański Józef Dr. Stanisława Słupskiego z Rogowa Zabawy orackie 1618 i Władysława Stanisława Jeżowskiego Oekonomia 1638.—1891, str. 87.
18. Czubek Jan. Potrójny z Plauta Piotra Cieklińskiego 1597.—1891, str. 151.
19. Korzeniowski Joseph Dr. Orichoviana. Opera inedita et epistulae Stanislai Orzechowski 1543—1566. Vol. I. 1891, str. XXVIII i 740.
20. Kraushar Alexander. Historia prawdziwa o przygodzie żalosej książęcia finlandzkiego Jana i królowny Katarzyny 1570.—1891, str. VIII i 64.
21. Czermak Wiktor Dr. Jakóba Górskiego Rada Pańska. 1597. 1892, str. XV i 137.

Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce, tom V, zeszyt 1, 1891, w 4-ce wielkiej, str. 48 i XII, z 3 tablicami fotolit. i 41 rycinami w tekście.

Indeks osobowy i rzeczowy do tomów I—IV Sprawozdań Komisji dla badania historii sztuki w Polsce, opracował Włodzimierz Demetrykiewicz, 1891, w 4-ce wielkiej, str. 40.

Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego. Serya II, tom I, ogólnego zbioru tom XXVI-ty, 1891, w 8-ce wielkiej, str. 440, z 16 tablicami.

— Serya II, tom II, ogólnego zbioru XXVII-my, 1891, str. 410, z 1 tablicą fotolitograficzną.

— Serya II, tom III, ogólnego zbioru tom XXVIII-my, 1892, w 8-ce wielkiej, str. 453, z 5 tablicami i mapą.

— Serya II, tom IV, ogólnego zbioru tom XXIX-ty, 1892, w 8-ce wielkiej, str. 516.

Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, tom XII, 1891, w 8-ce dużej, str. LXXVII i 531.

Treść: Codex epistolaris saeculi decimi quinti. Tomus II, collectus opera Dr. Anatolii Lewicki.

Archiwum Komisji historycznej, tom VI, 1891, w 8-ce, str. 464.

Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie, Wydział matematyczno-przyrodniczy, tomu XVIII-go zeszyt 1. 1891, w 4-ce wielkiej, str. 92.

Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego, Serya II, tom I, ogólnego zbioru tom XXI-szy, 1891, w 8-ce dużej, str. 395, z 7 tablicami i licznymi rycinami w tekście.

— **Serya II, tom III, ogólnego zbioru tom XXIII, 1891, w 8-ce dużej, str. 407, z 7 rycinami w tekście.**

Atlas geologiczny Galicyi. 1891, w wielkim formacie arkuszowym.

Zeszyt IV zawiera kart pięć: Brustury, Porohy, Dolina, Tuchla, Ökörmezö; opracowany przez prof. Dr. E. Dunikowskiego. 1891, w 8-ce str. 63.

Sprawozdania Komisji fizyograficznej, tom XXVI-ty, 1891, w 8-ce, str. 29, 275 i 245.

Zbiór wiadomości do Antropologii krajowej, tom XV-ty, 1891, w 8-ce, str. IV, 98, [39], (282), z 5 tablicami rysunkowymi, 26 rysunkami w tekście, dwiema mapami i jedną tablicą graficzną.

Rocznik Zarządu Akademii Umiejętności w Krakowie, rok 1890, w 8-ce, str. 171.

Sprawozdania z posiedzeń, rok 1891, w 8-ce, str. 58, 79, 49.

Bulletin international de l'Académie des Sciences de Cracovie. Comptes-rendus des séances de l'année 1891, w 8-ce, str. 379.

Anzeiger der Akademie der Wissenschaften in Krakau. 1891, w 8-ce, str. 379.

- Estreicher Karol. Bibliografia polska, tom XII, zeszyt 1, 2, 3. (wiek XV—XVIII). Kraków 1891, w 8-ce dużej, str. XIX i 424.
- Finkel Ludwik. Bibliografia historyi polskiej, wspólnie z dr. Henrykiem Sawczyńskim i członkami Kółka historycznego uczniów Uniwersytetu Lwow. zebrał i ułożył... Część I. Lwów 1891, w 8-ce dużej, str. XVI i 527.
- Kolberg Oskar. Chełmskie. Obraz etnograficzny. Tom II. Z materyałów pośmiertnych wydał Dr. I. Kopernicki. Z dwiema rycinami. Kraków 1891, w 8-ce, str. VI i 265.
- Matlakowski Władysław. Budownictwo ludowe na Podhalu, z 23 tablicami litograficznymi i 25 rysunkami w tekście. Kraków 1892, w 4-ce, str. II i 95.
- Morawski Kazimierz. Andrzej Patrycy Nidecki, jego życie i dzieła. Kraków 1892, w 8-ce, str. X i 403.
- Uchwały Akademii z dnia 31 Października 1891 r. w sprawie pisowni polskiej. Kraków 1892, w 8-ce, str. 39.

Nakładem Akademii Umiejętności.

Kraków, 1892. — Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego
pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.